

سُورَةُ الصَّافَّاتِ ﴿٣٧﴾ SÂFFÂT SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Bu sûre-i celile 182 âyet, 860 kelime, 3826 harften ibarettir. Adını, saf tutmuş meleklerle işaret eden ilk âyetten alan ve kâinatı, taki güçlerden söz eden bu sûre, Mekke'de nâzil olmuştur. İlk üç âyette saf tutmuş meleklerle, bulutları sevk ve idare eden güce, zikri yapan dile, insanları hüccetlerle öğütlerle küfür ve fısktan men eden âlimlere. Kâinattaki Hâlik, bir tek güç olunca, bütün güçlerin O'na ait olduğu ortaya çıkar.

1- وَالصَّافَّاتِ صَفًّا Vav-ı kase, birçok yerlerde geçiyor. Kasemin mânâsı; bizim aramızda bir şeye inandırmak için yemin ediyoruz hâlbuki Hâlik-i Kâinat bundan münezzehtir. O, ne emrederse o olur. Hâlik-i Kâinat'ın kase kelimesinden murâd; ne için kase edilmişse o şeyin kıymetli olduğuna işarettir. Meselâ Veşşemsi, Vedduhâ, Velkameri, Vessâffâtı. Böyle vav-ı kasele olunca, işaret olunanların kıymetli olduğunu beyan etmektedir.

وَالصَّافَّاتِ صَفًّا Saf saf olan meleklerin hakkı için. İbadet-i İlâhiye ile meşgûl olan Mü'minlerin hakkı için. İ'lâ-yı Kelimetullah için düşmanla mübarezeleri, kendilerini zikrullahtan alıkoymayan gaziler için.

فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا 2-

Zêcirat; şeytanları göklerden men edenlerin hakkı için ki meleklerdir. Zêcirat; hakiki âlimler, insanları hayır ilhamıyla masiyetlerden men edenler. Yahût insanları hüccetlerle, öğütlerle küfür ve fısktan men eden âlimler.

فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا 3-

Sonra zikir ve tilâvet eyleyenlere, Âllâh-û Teâlâ'nın âyetlerini, vâzih emirlerini peygamberlerine, evliyasına tilâvet eden Melekler.

Bunların üçü de Makbul-ü İlâhiye işaret olmak üzere, Cenâb-ı Hak üç âyet-i kerime ile kasev ediyor.

وَالصَّافَّاتِ صَفًّا Huzur-u İlâhi'de saf saf Emr-i İlâhiye intizar eden meleklerin hakkı için.

Saf saf Âllâh-û Teâlâ'nın huzurunda ibadet eden Mü'minlerin hakkı için.

Saf saf meydan-ı harpte, İ'lâ-yı Kelimetullah için canını fedâ etmeye hazır olan mücahidlerin hakkı için.

فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا O melekler ki şeytanların göklere çıkmalarını men edenlerin hakkı için. Yahutta o âlimler ki ilmi ile halkı fenalıklardan men ediyorlar.

فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا Kur'an-ı Azimüşşân'ın tilâvet-i zikri ile diğer zikirler ki tesbih, tehlil, hamd, istiğfar ve duâlarla meşkûl olanların hakkı için.

إِنَّ إِلَهَكُمْ لَوَاحِدٌ 4-

Hiç şüphe yok, İlâhınız birdir. Sebeb-i nüzul âyet ise müşrikler

diyorlardı. "Bizim yalnız Harem-i Şerif'te 300 tane put, mâbûdlarımız var. Böyle olduğuna göre nasıl olur da yalnız bir mâbûd olur?" Böyle dedikodular olduğu için bu âyet nâzil oldu.

رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ الْمَشَارِقِ 5-

O, göklerin, yerin ve aralarında bulunanların Rabbidir وَرَبُّ الْمَشَارِقِ Doğuların da Rabbi O'dur. (Şark ve garp denilmedi çünkü güneş her gün yerini değiştiriyor. Çünkü güneşin, 360 tane doğuş ve batış yeri vardır.)

إِنَّا زَيْنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ 6-

Azamet-i İlâhiyeyi bildiriyor, murâd Vahdet-i İlâhiye'dir. إِنَّا Biz Azimüşşân, kemâl-i kudretimizle زَيْنَّا zinetlendirdik. السَّمَاءَ الدُّنْيَا Göğü bir zinetle, yıldızlarla süsledik.

وَحَفِظْنَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ 7-

Ve itâat dışına çıkan her şeytandan, (yıldızlarla) gökyüzünü koruduk. Mêrid; haricün an Tevhidillah. Dinden hariç olan şeytanlardan hıfz ettik.

Anasır dördttür. Bütün insanlar, cinler, melekler, hepsi O'ndandır. Her nev'i mahlûkta, birisi galiptir. İnsanlar da toprak galip. Şeytan da hava galip. Melekler de Nur galip. Birkaç insan üst üste olursa, altta kalan ezilir. Cinlerin galibi hava olduğundan, hava yukarıya çıkıyor. Şeytan ve cinler, meleklerden malûmat almak üzere yukarıya çıkıyorlardı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem gelmeden evvel, bir istirakayı sem'î oluyordu. Birkaç kelimeyi kapmak sûretiyle alıyorlardı. Yani tam bir malûmat alamıyorlar-

dı. Ne zamanki Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem dünyaya teşrif ettiler, o yol kapandı.

8- لَا يَسْمَعُونَ إِلَى الْمَلَاِ الْأَعْلَىٰ وَيُقَذَّفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ۖ

Onlar artık Mele-i Â'lâ da olup bitenleri dinleyemezler. (Mele; dolu. Â'lâ; yüksek. Meleklerin âlee minden bir şeyi istimâ edip, birkaç kelimeyi kapıp getiremiyorlar.) وَيُقَذَّفُونَ Yani atarlar. مِنْ كُلِّ جَانِبٍ Göklerin her tarafından tard olunur, atılırlar. Onlar için dâimi bir azap vardır.

Mele-i Â'lâdan murad; meleklerin yazıcıları veya eşrafıdır. Gökyüzünde buldukları için, kendilerine bu sıfat verilmiştir.

9- دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ۖ

Kovulup atılırlar ve onlar için sürekli bir azap vardır.

10- إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَاتَّبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ۖ

(Hatfe; bir şeyi kapmak.) Ancak meleklerden bir şeyi kapmak için gidebilirler. Bunu da men ediyorlar. فَاتَّبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ (Sêkîbûn; delici ateş atılıyor.) Bir söz kapan olursa, onu da delen ve yakan bir alev takip eder.

Rivayet olunmuştur ki; Âllâh-û Teâlâ bir şeyi emir ve kazâ buyurunca, Arş melekleri ile yedinci gök melekleri tesbih ve takdisle onu alır. Altıncı gök meleklerine, onlar da daha aşağıdakilere iletirler. Bu minval üzere alt semâya erişir. Şeytanlar bu haberi çalarak yeryüzüne indirirler. Lâkin ona birçok yalanlar katarlar.

11- فَاسْتَفْتِهِمْ أَهْمَ اشْدُّ خَلْقًا أَمْ مَنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ ۖ

فَاسْتَفْتِهِمْ أَهْمُ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ مَنْ خَلَقْنَا^ط Ey Habibim, sor onlara! Yaratılış bakımından kendilerini yaratmak mı zor, yoksa bizim yarattıklarımız mı? Onlardan sor, sizin bâtil mâbudlarınız bunları yapabilir mi?

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor; Âllâh'tan talep edelim, diyelim, Yâ Rabbi, muvaffak et bizi sana karşı edebe. Edebi yerinde olmayan, edepsiz olan kimse Lütf-u İlâhi'den mahrum olur. Edebsiz olan kimse yalnız kendine yapmıyor, onun ateşi her tarafa taşıyor zarar veriyor. Kalp bir aynaya benzer, eğer ayna temiz ise aynen evvel-i âhiri görür. Cenâb-ı Hak, öyle bir kudret vermiş. Mü'min, Nûr-u İlâhi ile görür. Biz de niçin olmuyor? Pas, pasın üzerine gelmiş, cem olmuş toplanmış, sırları görmez. Kâlp ayna gibidir, bir hata yapıldığında leke gelir. Eğer onun akabinde tövbe istiğfar ederse, Âllâh-û Teâlâ lütf-u keremiyle o lekeyi siler. Silinmediği takdirde tekrar tekrar lekelerle dolar, ayna şeklinden çıkar. Reçetesi nedir? Dudaksız damaksız, Nâm-ı İlâhiyi zikret. "Âllâh Âllâh" diyerek meşkûl ol. Böyle devam edilirse o kâlp temizlenir, o zaman da kâlp görmeye başlar. Kerimlerle iş müşkül değildir. Âllâh'a karşıdır, Âllâh kerimdir kusurları affeder. Ne olursan ol oraya teveccüh et. Kendine bakma o talebe bak, o talebi veren Âllâh'tır. Talep seni yukarıya götürür.

إِنَّا Biz Azimüşşân خَلَقْنَاهُمْ insanları halk ettik مِنْ طِينٍ çamurdan. لَازِبٍ Biz, onların aslı olan Âdem'i yapışkan bir çamurdan yarattık.

Böyle iken nasıl olur da peygamberleriyle mücadele eder, Âly lâh-û Teâlâ'ya karşı büyüklenir.

بَلْ عَجَبْتَ وَيَسْخَرُونَ^ص 12-

Belki sen, (onların Kur'an ve beni inkârlarına) taaccüb ettin. Onlarsa bu taaccübüne, (seninle ve Kur'an'la) istihza alay ediyorlar.

وَإِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ 13-

وَإِذَا ذُكِّرُوا Ne zamanki bunlara Kur'an-ı Azimüşşân'ın hükmü ile va'z-ı nasihat verildiğinde, لَا يَذْكُرُونَ düşünüp nasihat kabul etmezler. Çünkü bunlarda gaflet daimidir.

وَإِذَا رَأَوْا آيَةً يَسْتَسْخِرُونَ 14-

Ne zamanki gördüler işittiler bir mucizeyi. Meselâ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in (inşikak-ı kamer; ayın parçalanması,) taşların konuşması, ağaçların selam vermesini görüp duyduklarında alaya alır, istihzada mübalağa ederlerdi.

وَقَالُوا إِن هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ 15-

"Bu ancak apaçık bir sihir, büyüden başka bir şey değildir" derler. (Bu sözü ayın ikiye ayrılması mucizesi gerçekleştiği zaman söylemişlerdi.)

عَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَأِنَّا لَمَبْعُوثُونَ 16-

عَإِذَا (Hemzeye istifamdır.) Ne zamanki مِتْنَا biz öldüğümüzde, ءَأِنَّا لَمَبْعُوثُونَ kemikler toprak olduğu zaman وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا tekrar dirilir miyiz? Bizden önce ölen babalarımız da ba's olunur mu? derler.

أَوَابَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ 17-

Bizden evvel ölmüş olan atalarımız da dirilip hesaba çekilecekler mi?

قُلْ نَعَمْ وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ 18-

قُلْ نَعَمْ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, söyle onlara. Evet, ey dalâlette olanlar. Sizi de ecdadınızı da aydın toprak olmadan evyel nasıl hâik etmiş ise, yine sizi kün feyekün ile hayatlandırır. وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ Hem de hor ve hakir olarak cehenneme sevk olunacaksınız.

فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ 19-

فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ İsrafil Aleyhisselam'ın ikinci bir sayhası ile. Korkunç bir sestten ibaret olacak, فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ o anda hemen onların gözleri birdenbire açılıp etrafa bakacaklar.

وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هَذَا يَوْمُ الدِّينِ 20-

وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا (Bu durumu gören kâfir-i münafıklar.) "Eyvahlar olsun bize!" (Melekler, onlara;) "İşte ceza, hesap günüdür!" derler.

هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ 21-

(Onlara,) "bu sizin yalanlamış olduğunuz (hak ile bâtil, iyi ile kötünün,) hükmün ayrılma günüdür" denilecek.

أَحْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ 22-

أَحْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا Haşrediniz, sevç ediniz, küfür ile nefesine zulüm edenleri mahşerden cehenneme. وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ Onların aynı yoldaki arkadaşları yahut aileleri hepsi dâhildir. وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ

مِنْ دُونِ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ 23

Allah'ın gayri olarak ibadet ettiklerinizi de beraber götürünüz. فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ. Sevk ediniz onları, إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ cehennemini yolunu gösteriniz.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuyor; Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem taaccüp ederdi, derdi; "Yâ Rabbi, bu hâl nedir? Hak ve hakikat meydanda, o kişi ısrar ediyor dalâlette kalıyor." Enbiya zamanında olan bu ahval, evliyâ zamanına da etek atıyor. Zahirde âkil olanlar, bu nifak ve hasetten dolayı böyle münkir olmuşlar. Bu inkârlardan dolayı, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem taaccüpte olduğu gibi, Ebû Leheb de taaccüpte. İki taaccüp var. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in böyle taaccübü, Ebû Leheb'in bu taaccübü. İki de taaccüptür. Ama aralarında ne kadar fark var?

Cenâb-ı Âllâh, bir kimsenin ayıbını setretmek isterse o kimseyi sevk eder, "sen de o kimsenin ayıbını meydana çıkarma." Eğer Âllâh birisine azap vermek isterse, ona halkı taan etmeye meyil veriyor. 1400 seneden sonra Âshab-ı Kiram'a dil uzatıyor. Gördü mü, bildi mi, anladı mı, okudu mu, hayır yok. Ama "ben filân kişiden, tercümeden böyle anladım." Onu, düşman olan yapmıştır.

Necisler ikidir. Biri zâhiri olan necis ki su ile temizlenir fakat böyle kâlpde olan necaset ancak göz yaşı ile temizlenir. Tevbe eder, tevbenin akabinde ağlaya ağlaya nedamet eder. Ondan sonra da Cenâb-ı Hak, lütf-u keremi ile temizletir.

Kuşlar, yerdeki hayvanlar ve denizlerdeki balıklar, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem'in ahirzaman peygamberi olduğunu bütün mahlûkat bilir.

24- وَقَفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُورُونَ

Onlara cehennemim yolunu gösterin. Böylece onları hapsedin çünkü onlar suçludurlar, mes'uldürler diye emredilecek.

Peygamber Sallâllâhû Aleyhivesellem bir hadis-i şerifte şöyle buyurmuşlardır; "Kıyamet gününde dört şeyden sorulmadıkça bir kulun ayakları kaymaz.

Birincisi; Gençliğini nerede geçirdin?

İkincisi; Ömrünü nerede tükettin?

Üçüncüsü; Malını nereden kazanıp, nereye harcadığı?

Dördüncüsü; İlmî ile ne amel ettiği?"

25- مَا لَكُمْ لَا تَنْصَرُونَ

Melekler, onlara diyorlar. Dünyada birbirinize yardım ediyordunuz. Size ne oldu ki birbirinize yardım etmiyorsunuz?

26- بَلْ هُمْ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ

Belki onlar, o gün teslim olacaklar ve zillete boyun eğecekler.

27- وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ

(İşte bu duruma düştükleri vakit) onlardan bir kısmı diğerlerine ne yönelirler, birbirlerini sorumlu tutmaya çalışırlar.

28- قَالُوا إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ

(Uyanlar, uydukları adamlara.) "Siz, bize hak üzerinde olduğunuzu yeminlerle te'kid ederek bizi aldattınız da onun için yahut

kuvvet ve şiddet gösterdiniz de korkumuzdan size tâbi olduk” diyeceklerdir.

29- قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ

(Ötekiler de) bilâkis derler. Zâten siz inanan kimseler değildiniz.

30- وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَٰغِينَ

Bizim, sizin kâlbınıza karşı zorlayacak bir gücümüz de yoktu. Fakat siz, kendiniz azgın bir toplum idiniz. Onun için, Rabbimizin sözü (azâbı) bize hak oldu. Biz hak ettiğimiz cezayı tadacağız.

31- فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَذَٰئِقُونَ

Sabit oldu Rabbimizin kavli, Rabbimizin emri.

“Cehennemi dolduracak!” Emri-î İlâhi vardı, bize hak oldu.) Biz de siz de hak ettiğimiz cezayı tadacağız.

32- فَأَغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غَاوِينَ

(Aslında biz,) sizi azdırdık çünkü dalâletteydik. (Fakat cebretmedik, ihtiyarınızla bize tâbi oldunuz.)

33- فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ

Onların hepsi, Halik-i Kâinat emrediyor o günde

hepsi beraber فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ dalâlette azapta müşterektirler, beraber azabı çekecekler.

34- إِنَّا كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ

Halik-i Kâinat emrediyor. İşte, Biz mücrimlere böyle yaparız.

35- إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ

Zirâ ne zaman kendilerine "Lâ ilâhe illâllâh" deyiniz, denilse (ondan yüz çevirir, teklif edene) kibirlenir büyüklük tasarlardı.

Hadis-i Şerif'te Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor; "Zaman gelecek, Lâ ilâhe illâllâh, Âllâh diyene mecnun derler."

36- وَيَقُولُونَ إِنَّا لَتَارِكُوا آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ

"Biz bir mecnun, şâir için ilâhlarımıza ibâdeti terk eder miyiz?" derlerdi. (Kâfirlerin "mecnûn, şâir" dedikleri zat, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem idi. Ona uyup putları bırakmak kendilerine zor geliyordu.

37- بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ

Hayır! O, hakkı (Kur'ân'ı) getirdi. Ve (kendisinden önce gelen) bütün peygamberleri tasdik etti.

38- إِنَّكُمْ لَذَائِقُوا الْعَذَابِ الْأَلِيمِ

Muhakkak sizler لَذَائِقُوا الْعَذَابِ الْأَلِيمِ (yersiz ithamlarınız sebebiyle) o elim azabı tadacaksınız.

39- وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ

Başka bir şey değil, sâdece yaptığınız işlerle cezalanacaksınız.

40- **إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ**

(Bu azaptan) ancak Âllâh'ın hâlis kulları istisnâ edilecek. (Onların sevapları kat kattır. Bire on, bire yetmiş, bire yedi yüz, bi-gayri hisaptır.)

41- **أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ**

Onlar için ma'lûm bir rızık vardır. (Sabah, akşam sûrî ve manevi kismetleri var.)

42- **فَوَاكِهَ وَهُمْ مُكْرَمُونَ**

Türlü meyvalarla ve (çeşit çeşit ni'metlerle) ikram olunurlar,

43- **فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ**

nimet yeri olan Na'im Cennetlerinde.

44- **عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ**

Karşılıklı serirler, koltuklar üzerine kurulmuş oldukları halde kendilerine ikram edilir.

45- **يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ**

بِكَأْسٍ مِنْ ehli cennet üzerine. **يُطَافُ** Tavaf ederler. **مَعِينٍ** Kendilerine, kaynaktan (doldurulmuş) kadehler dolaştırılır.

46- **بَيَظَاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ**

Berraktır, içenlere lezzet verir. Sarhoş olmazlar, (akıl ve idraklerine hâlel gelmez.)

47- لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنَزَّفُونَ

O içkide ne sersemletme vardır, ne de onunla sarhoş olurlar.

48- وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ

Yanlarında, güzel bakışlarını yalnız kendilerine tahsis etmiş, iri gözlü eşler vardır.

49- كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ

Sanki onlar, sedefler içine yerleştirilmiş incilerdir.

50- فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ

Cennetlikler, işte o zaman birbirlerine dönüp (dünyadaki halilerini) sorarak sohbeta başlarlar.

51- قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ

İçlerinden biri der ki قَرِينٌ dünyada benim bir arkadaşım vardı. Fakat öyle bir arkadaş ki!

52- يَقُولُ أَتِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ

أَتِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ (Arkadaşım alay ederek) derdi ki يَقُولُ "Sen de (dirilmeyi, bâ'sı) iman edip tasdik eder misin? Yok, öyle bir şey" diyordu.

53- إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا فَإِنَّا لَمَدِينُونَ

إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا "Biz ölüp vücudumuz toprağa karıştıktan

sonra, وَعِظَامًا kemik haline geldikten sonra عَائِنَا لَمَدِينُونَ (diriltilip) cezalanacak mıyız?” derdi.

54- قَالَ هَلْ أَنْتُمْ مُطَّلِعُونَ

“Keşke ben, o arkadaşı görseydim şimdi hâli nicedir?” Siz ehli cehennemini halini görmek istiyor musunuz?

55- فَاطَّلَعَ فَرَأَهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ

Bakar ve arkadaşını cehennemini tâ ortasında görür.

56- قَالَ تَاللَّهِ إِنْ كِدْتَ لَتُرْدِينَ

“Yemin ederim ki sen, az daha beni de helâk edecektin.

57- وَلَوْ لَا نِعْمَةٌ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ

لَكُنْتُ مِنْ شَيْءِ رَبِّمِ نِعْمَةٌ رَّبِّي وَلَوْ لَا نِعْمَةٌ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ şimdi ben de (cehenneme) getirilenlerden olurum” dedi.

58- أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ

“Bizim ölümümüz, yalnız birinci ölümdür.

59- إِلَّا مَوْتَنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ

Bir daha biz ölmeyeceğiz, azap olunmayacağız değil mi!” diyeceklerdir.

60- إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

(Cevap verilecek.) "Evet, sizin için ne ölüm ve ne azâb yoktur. Muhakkak ki en büyük fevz kurtuluş budur.

61- لِمِثْلِ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ

Böyle bir nimete nâil olmak için çalışsın çalışanlar.

62- أَذَلِكَ خَيْرٌ نَزَلًا أَمْ شَجَرَةُ الرَّقْمِ

Cenâb-ı Âllâh buyurdu; İkâmet yeri olarak, cennet ehli için anılan o nimetler mi daha hayırlıdır yoksa zakkum ağacı mı? Biz, onu (zakkumu) zalimler için bir fitne kıldık.

63- إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ

İنا Biz azmüştan جَعَلْنَاهَا yaptık, o (شَجَرَةُ الرَّقْمِ) zalimlere bir fitne olsun yâni kâfirler için bir imtihandır.

64- إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ

Zira o, cehennem dibinde bitip yetişen bir ağaçtır.

Müşrikler; "Ateş, ağacı yakar. Ateşle hiç ağaç yetişir mi?" demişlerdi. Fakat Âllâh-û Teâlâ'nın kudretiyle, onu yanmaktan korue yacağını düşünmediler.

65- طَلَعَهَا كَأَنَّ رُؤُوسَ الشَّيَاطِينِ

Tomurcukları (gayet çirkin) sanki şeytanların başları gibidir.

66- فَاِنَّهُمْ لَا كِلُونَ مِنْهَا فَمَا لِيُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ

فَمَا لِيُونَ Cehennem ehli bu ağaçtan yerler لَا كِلُونَ مِنْهَا فَانَّهُمْ ve karınlarını bundan doldururlar.

ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِيمٍ 67-

Sonra Zakkûm yemeğinin üzerine, onlar için kaynar su karıştırılmış bir içki vardır.

Yedikleri zakkum boğazlarını yakar. Yanan boğazlarını dindirmek için içki ararlar. Ama kaynar su katılmış kusuntu ve irinden başka içki bulamazlar.

ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى الْجَحِيمِ 68-

En sonunda onların dönüşü kesinlikle çılgın ateş, cehennemdir.

إِنَّهُمْ الْفَوَّاءُ أَبَاءَهُمْ ضَالِّينَ 69-

Çünkü onlar, dalâlet içinde buldukları babalarının izinde koşup gittiler.

فَهُمْ عَلَىٰ آثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ 70-

Hal böyle iken atalarının peşinden helâke koşar oldular. (Bile bile kötü yolu gittiler.)

وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ 71-

Onlardan önce geçen ümmetlerin çoğu dalâlete düştü.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in gönderildiği Kureyş kavminden önce, geçen milletlerin çoğu sapmıştı.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُنذِرِينَ 72-

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا (Seni, kavmine gönderdiğimiz gibi.) Biz Azimüşşân gönderdik. فِيهِمْ مُنذِرِينَ (Seni, kavmine gönderdiğimiz gibi.) İnzar eder peygamberler gönderdik, fakat peygamberleri tekzib etmişlerdi.

فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنذِرِينَ-73

Bak, ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem ve düşün. O inzar olunanların âkıbeti nice oldu. (Bu yüzden helâk olup gittiler.)

إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ-74

Ancak Âllâh-û Teâlâ'nın hâlis kulları müstesnâ. (Onlar, peygamberleri dinlediler.)

Bundan sonra gelen âyetlerde, yedi peygamberin kısa ahvallerinden bahsediliyor.

وَلَقَدْ نَادَيْنَا نُوْحًا فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ-75

Celâlim hakkı için! Nûh (Aleyhisselam, kavminin imânından ümitsizliğe düşünce) Bize dua etti, (yardım diledi.) Onun duâsını kabul edenler ne güzel oldu. (Yani Biz, onu güzelce kabul ettik.)

Nûh Aleyhisselam, "Rabbim! Ben mağlup durumdayım bana yardım et" diye dua etmiş. Âllâh da duasını kabul buyurarak, kavmini suda boğmak suretiyle helâk etmişti.

وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ-76

وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ Biz Azimüşşân Nûh Aleyhisselam'ı ve ehlini büyük sıkıntıdan, tufanın garkından. (İmân eden ehlini, imân etmeyen bir hanımı ile oğlu hariç. İmân eden üç oğlu, üç gelini, bir de hanımı bunları halâs ettik.) مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ Azim olan belâdan ki tufandan gark olmaktan halas ettik.

77- وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ

وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ Biz Azimüşşân, onun zürriyeti evlâtlarını. (Onunla beraber olan imân eden ümmeti 82 kişi. Tefsirin bildirdiğine göre; onlar yaşamadılar ve evlât da bırakmadılar. Ancak onun evlâtları ki üç oğlu Hâm, Sâm ve Yâfes hanımları ile beraber, Nûh Aleyhisselam ve Mü'mine olan hanımı selâmetle gemiye bindiler. Gemi altı ay su üzerinde devam ettikten sonra, Musul'un Sencer kazası dâhilinde Cûdi dağı üzerinde gemi durdu. Sular çekildikten sonra onlar da gemiden indiler, o dağın eteğinde yerleştiler. Oraya da Heştiyan köyü, Seksenlik köyü adı verildi. Dünyadaki insanlar da Nûh Aleyhisselam'ın o üç evlâdından çoğaldılar. Hâm; Sudanlılar ve zencilerin babaları. Sâm; Arap, Acem, Fâris. Beyazların Yâfes; Türkler ve Ye'cüc ile Me'cücün babalarıdır.) هُمُ الْبَاقِينَ Biz Azimüşşân, onun zürriyetini yeryüzünde bâkî kıldık, kalıcı oldu.

78- وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ Nûh Aleyhisselam'ın üzerine bıraktık, senâyı harsen, güzel olan bir senâ, nâm. فِي الْآخِرِينَ Ondan sonra gelen peygamberler arasında iyi bir ün bıraktık ki ibret alsınlar.

79- سَلَامٌ عَلَى نُوْحٍ فِي الْعَالَمِينَ

Bütün âlemler içinde Nûh Aleyhisselam'a selâm olsun! (dedik. Herkes onun adını anınca selâm verir duâ eder.)

Tefsirin bildirdiğine göre; Bir yerde fazla akrep olursa, bir kimse yattığı zaman bu âyet-i kerimeyi üç defa okursa o kişiye akrep zarar vermez.

80- اِنَّا كَذَلِكْ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

Hâlik-i Kâinat emrediyor. Bizim iltifatımız yalnız Nûh Aleyhisselam'a değildir. اِنَّا Biz Azimüşşân, اِنَّا كَذَلِكْ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ muhsin olanları, iyi olanları, ibadetini Âllâh'ı görür gibi ibadet edenleri in'am ve ihsan ile mükafatlandırırız. Düşmanlarını helâk eder, dostlarını da selâmete kavuştururuz. Bu ihsanımız yalnız Nûh Aleyhisselam'a mahsus değildir. Bu yolda olanlara aledderacat veririz.

Muhsin; Arap lisanında iyilik yapan. Lisân-ı fıkıh ve hadiste ise Âllâh-û Teâlâ'yı görür gibi ibadet eden, yani ibadetini gafletsiz yapanlara, böyle ihsanlarımız olur.

81- اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

اِنَّهُ Nûh Aleyhisselam. مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ Elif lâm'dan kemâl irâde ediliyor. Kâmil olan Mü'minlerdir. O, bizim Mü'min kullarımızdandı.

82- ثُمَّ اَعْرَقْنَا الْاٰخَرِيْنَ

Sonra Biz, diğerlerini (kavminin kâfir olanlarını) su da boğduk. Peygamberlere isyan edenlerin sonu daimâ helâktır.

83- وَاِنَّ مِنْ شَيْعَتِهِ لَابْرٰهِيْمَ

وَاِنَّ مِنْ شَيْعَتِهِ Muhakkak ona tâbi olanlar. Dinde asıl olan tevhid birdir. Nûh Aleyhisselam ne demişse, İbrahim Aleyhisselam da onu söylemiştir. Aynı usûlde ona tâbi olan, İbrahim Aleyhisselam'ı gönderdik.

Nûh Aleyhisselam ile İbrahim Aleyhisselam'ın arası 2640 senedir. Âdem Aleyhisselam'dan, İbrahim Aleyhisselam'a kadar altı peygamber gelmiştir. (Âdem, İdris, Nûh, Hûd, Sâlih ve Lût Aleyhisselam'dır.) İbrahim kelimesi; Ebi Rahim'den alınmadır. Merhametli bir baba demektir.

84- إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

Senâ ediyor إِذْ جَاءَ çünkü Halil'dir. Hullet için sevmiştir, mahubtur. جَاءَ رَبَّهُ Rabbine geldi, tâbi oldu. بِقَلْبٍ سَلِيمٍ Kalb-i selim, halis bir kâlp ile gelmişti. (Sâlim mânâsı; şek ve şüpheden, âfâk-ı alâyikten salim olmak üzere iki mânâ. Diğeri de masivadan sâlim olarak tam Âllâh'a itimat eder, başkasına değildir.

85- إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ Ne zamanki İbrahim Aleyhisselam, babasına dedi. (Yâni amcası olan Âzer'e.) وَقَوْمِهِ Kavmi olan Nemrud ve cemaatına. مَاذَا تَعْبُدُونَ Siz nelere tapıyor, kulluk ediyorsunuz?

86- أَتُفَكِّرُ الْهَيْهَاتَ دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ

İfken; yalan olarak bir ilâh düzerek, Âllâh'tan başka bir takım yalancı ilâhlar mı istiyorsunuz?

87- فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ

Nasil zannınız var, ne düşünüyorsunuz? Rabbil-âlemin sizi bu inkârınızda bırakacak, bu inkârınızda azaplandırmaz mı? Elbette azaplandırır. (Neden Âllâh'ı bırakıp putlara tapıyorsunuz?) dedi.

İbrahim Aleyhisselam'ın kavmi yıldızlara bakar, onlarla kâhinlik

yaparlardı. Bir bayram günü İbrahim Aleyhisselam'a, kendileriyle beraber bayram yerine gelmesini söylediler.

88- فَنظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ

Bunun üzerine, İbrahim Aleyhisselam yıldızlara şöyle bir baktı.

89- فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ

(Onlarla birlikte gitmemek için,) ben gerçekten hastayım dedi.

Hakikatte hasta değildi, bunu bir mazeret olsun diye söylemişti. Kavminin tâûnun sirayetinden çok korktuklarını bilmekteydi. Kendimde tâûn gibi bir şey hissetmekteyim demişti.

Ayrıca tefsir diyor ki; إِنِّي سَقِيمٌ yani "sakimûl kâlbi min küf-rikûm" İmânımız, dinimiz bir değil, kâlbim sakamet acı duyuyor. Ben sizinle gelemem.

Böyle deyince artık ısrar etmediler.

90- فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ

Bunun üzerine İbrahim Aleyhisselam'a arkalarını dönüp gittiler.

91- فَرَاغَ إِلَى إِلَهِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ

İbrahim Aleyhisselam meyletti, onların putlarının ilâhlarının bulunduğu puthaneye gitti فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ tehekküm için. "Bu ahmaklar! Sizi mâbud ittihaz ediyorlar, yemek getirmişler niye yemiyorsunuz?"

92- مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ

Size ne oldu ki ey putlar niye konuşmuyor, cevap vermiyorsunuz?”

Bunun üzerine İbrahim Aleyhisselam, elindeki balta ile büyük put hariç diğerlerinin hepsini parçaladı, baltayı da büyük putun boynuna astı.

93- فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ

Bunun üzerine yanlarına sağ eliyle vurdu, (putları kırıp döktü.)

94- فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزْفُونَ

(Putperestler putlarının kırıldığını görünce,) koşarak İbrahim Aleyhisselam'a geldiler. (Neden putlarını kırdığını sordular.)

95- قَالِ اتَّعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ

İbrahim Aleyhisselam, “Siz elinizle yonttuğunuz şeylere mi ibadet ediyorsunuz?” dedi.

96- وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ

“Hâlbuki sizi de elinizle yontuklarınızı da Âllâh-û Teâlâ halk etmiştir.” İbrahim Aleyhisselam böyle deyince hiddetleri fazlalaştı.

97- قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُيُوتًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ

“Onun için bina inşa edin, (içini odunla doldurun, ateşleyin) de onu kızgın ateşe atın” dediler.

Şeytanın telkini ile İbrahim Aleyhisselam'ı ateşe atmak için mancınık yaptılar. İbrahim Aleyhisselam'ı mancınıkla ateşe attılar. İbrahim Aleyhisselam ateşin içine girmek üzere giderken, Cebrâil Aleyhisselam hazır oldu ve dedi. “Yâ İbrahim Aleyhisselam heleke

hacetün, bir hacetin, ihtiyacın var mı?” İbrahim Aleyhisselam da cevaben; “emmê ileyke felek, benim sana ihtiyacım yok” diyor. Bu cevap üzerine Cebrâil Aleyhisselam, “Rabbine ne ihtiyacın var?” “İlmûhû bi hâli yektini bisuâli. O’nun ilmi, âlimdir benim hâlime” diyor. Böyle deyince Rahmet-i İlâhiye zuhur ediyor. Ateş, hassasını kayıp ediyor. Ateşin içine düştüğü yer yeşillik gül bahçesi olur.

98- فَآرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ

Onlar, İbrahim Aleyhisselam’a bir keydi, tuzak kurmak istediler. (Ateşin içinde yakmak istediler.) فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ Biz Azimüşşân ise onları esfel, zelil ve sefil ettik, onların ateşlerini selbettik.

Münkirler, bu mucizeyi gördükleri halde iman etmek işlerine gelmedi. Fakat İbrahim Aleyhisselam’a da tecavüz etmeye cesaret edemediler. O’na dediler. “Biz sana dokunmayacağız. Sen de istediğin gibi memleketimizden çıkıp gitmelisin” dediler.

İbrahim Aleyhisselam da oradan çıkıp gitmek isterdi.

99- وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَهْدِينِ

(İbrahim Aleyhisselam ateşten selâmet bulduktan sonra) “Ben, Rabbime gideceğim. (Rabbimin bana emrettiği yere hicret edeceğim.) Rabbim bana hidayet eder” dedi.

Bunun üzerine Şam civarına hicret eder. İlk evvel Âllâh için hicret eden, İbrahim Aleyhisselam’dır.

Daha önce Basra ile Kûfe arasında, Hürmüz namında bir köye de idi. (O zaman ise Nemrud’un merkezi imiş.)

100- رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ

Ey Benim Rabbim, *هَبْ لِي* bana ihsan et, (salihlerden bir oğul başışla) ki istediği İsmail Aleyhisselam'dır. İshak Aleyhisselam daha sonraki âyetlerde geliyor.

Cenâb-ı Hak da İbrahim Aleyhisselam'ın duâsını kabul ediyor.

101- *فَبَشِّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ*

Biz de tebşir ettik ona yâni duâsını kabul ettik. Melekler lisânı ile İbrahim Aleyhisselam'ı tebşir ettik. *بِغُلَامٍ حَلِيمٍ* Selim ve halim bir evlât ile (küçüklüğünde alim, büyüklüğünde halim diyor.)

102- *فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبُحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَىٰ قَالَ يَا آبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ*

فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ Ne zamanki o oğul (ki İsmail Aleyhisselam,) beraber yürüyüp gezecek çağa (yâni 7 veya 13 yaşına) erişince *قَالَ يَا بُنَيَّ* İbrahim Aleyhisselam, İsmail Aleyhisselam'a diyor. Ey evlâdım, yavrucuğum (severek muhabbet içindir.) *إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ* "Ben rüyada görüyorum. *أَبِي أَذْبُحُكَ* Ben seni boğazlıyorum. *فَانظُرْ مَاذَا تَرَىٰ* Sen de bir bak düşün (ne dersin, bu hususta re'yin nedir?)" *قَالَ يَا آبَتِ* İsmail Aleyhisselam diyor, ey babacığım. *افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ* O da cevaben; "Babacığım emrolunduğun şeyi yap, *سَتَجِدُنِي* beni bulursun *مِنَ الصَّابِرِينَ* sabredenlerden bulursun" dedi.

Rivayet edildiğine göre; İbrahim Aleyhisselam Zilhicce'nin sekiz, dokuz ve onuncu günleri yâni Terviye, Arefe ve Nahr geceleri rüyasında "Âllâh-û Teâlâ, oğlunu (İsmâil Aleyhisselam'ı)

boğazlamayı emrediyor” diye bir ses işitmişti. Peygamberlerin rüyaları, vahyolunduğu için bu icrâsı, vacip bir emr-i haktı. Fakat ilk gün, bunun şeytandan olması ihtimâlini düşünerek tereddüt etmişti. Bu sebeptendir ki bugüne Terviye denilmiştir. Terviye; tereddüt etmektir. Fakat rüyâlar tekerrür edince, tereddüdü zâil oldu. Artık emr-i hakkı yerine getirmek gerekiyordu. Ancak bunu ne cehren ve ne gizlice yapmaya kalkışmadı. Emr-i İlâhi’yi oğlunun re’yine sorarak tebliğ etti. Maksudı da onun itaat inkıyâdiyle ecir ve sevaba nâiliyetini temin etmektir.

103- فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهِ لِلْجَبِينِ

Ne zamanki baba evlât, ikisi de teslim oldular emr-i hakka. وَتَلَّهِ لِلْجَبِينِ (O sırada İsmâil Aleyhisselam, babasına vasiyet yapıyor. Diyor ki; “Baba beni yan koyma. Senin gözün, benim gözüme tesadüf eder. Muhabbetin harekete gelir, Emr-i İlâhide tehhür hâsıl olur.) Beni yüz alını üzerine yatır.” İbrahim Aleyhisselam, oğlu İsmâil Aleyhisselam’ı yüz alını üzerine yatırıp ellerini bağıyor. Elindeki bıçakla kesmek istiyor fakat bıçak kesmiyor. Üç defa bıçakla kesmeyi deniyor. Bunun üzerine taşa vuruyor, taştaki bıçak yara açıyor. “Niye bu bıçak kesmiyor?” diyor. Kudret-i İlâhiye ile bıçak lisana gelip diyor; “Yâ İbrahim, seni ateşe attıkları halde ateş seni niye yakmadı?” Cevaben İbrahim Aleyhisselam, “Âllâh emretti de ateş yakmadı” diyor. Bunun üzerine bıçak da “Âllâh, bana İsmâil Aleyhisselam’ı kesme” diye irade etti diyor.

104- وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ

وَإِنَّا نَادَيْنَاهُ إِنَّ يَا إِبْرَاهِيمَ Ey İbrahim Aleyhisselam,

قَدْ صَدَّقْتَ الرُّءْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ-105

قَدْ صَدَّقْتَ الرُّءْيَا Rüyana sadakat gösterdin. (Maksat kesmek, boğazlamak değildi. Böyle muhabbeti kalbinden çıkarıp da Âlâh'ın emrine itaat etmekte. Sen de bunu yaptın, kâfi geldi. Bir de İbrahim Aleyhisselam, Halil derecesine varmıştı. Hullet, Halil, saf, kâlbinde ancak Âllâh olacak, başka bir şey olmayacak. İbrahim Aleyhisselam oğlu İsmail Aleyhisselam'ı bu halde gördüğü zaman, hakikaten kâlbini bir parçası muhabbet etti çevirdi oraya. Fazla sevince, Hâlik-i Kâinat da "bu hâl, hullete muvafık değildir, kes bunu" denince, o da "saddakta" diyerek tasdik etmek sûretiyle kesti.

Buna benzer durumda, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de oluyor.

Bir gün İmam Hasan Radıyâllâhû Anh'ın dudaklarından öpmüş, İmam Hüseyin'in de boğazından öpmüş.

Derhal vahiy geliyor. "Azamet-i kudretim hakkı için sen Habibimsin. Muhabbet ettiğin yerde, o dudaklara zehir koyacağım, o gardana da kılıç vuracağım."

Nitekim İmam Hasan Radıyâllâhû Anh zehirlenerek şehit oldu. İmam-ı Hüseyin de Kerbelâ'da kılıçla şehit edildi.

Muhabbet ancak Âllâh'a olacaktır. O kâlp, Âllâh'tan O'nun dostlarından gayrıya çevirdi mi? Gayur'dur, Âllâh onu elinden alıyor.

O iş bitikten sonra, İsmail Aleyhisselam demiş. "Baba, Emr-i

İlâhi'de daha ziyade emre uyan sen mi, yoksa ben mi uydum?" Bir ruhum vardı, onu feda etmeye razı oldum. İbrahim Aleyhisselam da "Oğlum, sen boğazlanmaya razı oldun ama sen bir def'ada kesilmekle kurtulur giderdin. Fakat ben ise her gün bu durum hatırıma gelir, ben ölürdüm."

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ İşte Biz muhsin olanları, ihsan edenleri böyle mükâfatlandırırız. İbâdetini halis Âllâh'a yapanlara, bu nimetleri veriyoruz.

106- إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ

İnna hâza lehuvalbelâul mübin İn Muhakkak bu evlâdı kesmeye emretmek ve evlâdın mu'ti olması lehuvalbelâul mübin mübin, zâhir olan, gerçekten çok açık bir imtihandır.

107- وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ

Biz Azimüşşân, oğluna bedel olarak cennetten bir koç göne derdik. (Ey İbrahim Aleyhisselam mademki tasdik ettin, öyle ise bu koçu kes. Koç kurban edilirken Cebrâil Aleyhisselam, Âllâhü ekber! Âllâhü Ekber! İsmâil Aleyhisselam, **Lâ ilâhe illâllâhü vâllâhü ekber!** İbrahim Aleyhisselam da Âllâhü ekber ve lillâhilhamd! demişlerdi. Bu tekbir bilâhere bu ümmete sünnet olmuştur.

108- وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ

İbrahim Aleyhisselam'ın bu hâli, senâsı kıyamete kadar devam edecek. Ümmetler içinde ona iyi bir nâm, senâ oldu. (Hiçbir millet İbrahim Aleyhisselam'ın aleyhinde konuşmaz, her millet İbrahim Aleyhisselam'a hürmet eder.)

109- سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ

İbrahim Aleyhisselam'a Bizden selâm olsun.

110- كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

İşte Biz muhsin olanları, ihsan edenleri böyle mükâfatlandırırız.

111- إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

Gerçekten o, bizim Mü'min kullarımızdandı.

112- وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ

Sâlihlerden bir peygamber olarak (İbrahim Aleyhisselam'a,) İshâk Aleyhisselam'ı müjdeledik. (İshâk Aleyhisselam, Sârâ Radiyâllâhû Anhâ'dandır. Sârâ Radiyâllâhû Anhâ ise İbrahim Aleyhisselam'ın akrabası idi.)

113- وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَىٰ إِسْحَاقَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهِ مُبِينٌ

Biz Azimüşşân, İbrahim ile İshak Aleyhisselam'a bereket verdik. Mübarek, bereketli eyledik. عَلَيْهِ وَعَلَىٰ İbrahim Aleyhisselam'a diyor ki İsmâil Aleyhisselam da dâhil olsun. وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا Ama evlâtları son zamanda مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ lâkin her ikisinin neslinden muhsin (iyi kimseler) olacağı gibi, kendine açıktan açığa kötülük edenler de olacak.

Bu cümleden olmak üzere, İbrahim Aleyhisselam'a çok evlât verilmiş. İshâk Aleyhisselam'ın neslinden, Yakup Aleyhisselam'dan başlamak üzere birçok peygamberler gelmiştir. İkisinin neslinden iyilerin yanı sıra kötülerin de çıkması, soy ve ırkın hidayet ve dalâlette rolü olmadığını gösterir.

114- وَلَقَدْ مَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ۗ

Celâlim hakkı için Mûsâ ve Hârûn Aleyhisselam'a nimet ihsan ettik. Nübüvvet-i Risalet ile in'am ettik.

115- وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكُرْبِ الْعَظِيمِ ۗ

Her ikisini de halas ettik, hem onları hem de kavimlerini o büyük sıkıntıdan kurtardık. Onun kavmi yâni ona imân edenleri الْكُرْبِ الْعَظِيمِ büyük, azim bir belâdan. Firavn, evlâtlarını öldürüyordu. Hanımları istihdam ederlerdi. Beni İsrâilleri en aşağı işlerde kullanırlardı. Bu kerbil azimden onları halas ettik.

116- وَنَصَرْنَاهُمْ فَاكَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ۗ

فَاكَانُوا Kiptilerin üzerine onlara yardım ettik. Nihâyet وَنَصَرْنَاهُمْ (düşmanlarına) galebe edenler onlar oldular. (Yûsûf Aleyhisselam, Mısır'a hükümdar oldu.)

117- وَآتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَقِيمَ ۗ

Müstebin beyânlı olan ki Tevrat'tır. Ahkâmı olan Tevrat'ı verdik. İkisine de (her şeyi) apaçık gösteren kitabı verdik.

118- وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۗ

Müstekim olan yol, Âllâh'a giden, hakka vasil olan yolları onk lara gösterdik.

119- وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْأَخْرَيْنِ ۗ

Sonra gelen (peygamberler ve ümmet)ler arasında onlara iyi bir nâm, senâ bıraktık.

سَلَامٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ -120

Mûsâ ve Hârûn Aleyhisselam'a, bizden selâm olsun.

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ -121

Doğrusu biz, muhsin olan, ihsan edenleri böyle mükâfatlandırırız.

إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ -122

Çünkü onların ikisi de şüphesiz, Mü'min kullarımızdandı.

وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ -123

(İlyas Aleyhisselam, Hârûn Aleyhisselam'ın torunudur. Ba'lebek ve havalisine gönderilmiştir. Şam dâhilinde bir yerdir.) İlyas Aleyhisselam da şüphe yok ki gönderilmiş peygamberlerdendir.

إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ آلَا تَتَّقُونَ -124

İlyas Aleyhisselam kavmine geldi. Âllâh tarafından memurdur. Onlara da diğer peygamberlere emrettiği gibi آلَا تَتَّقُونَ "Âllâh'tan korkmuyor musunuz? Âllâh'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?"

اتَّذِعُونَا بِعَلَاءِ وَتَذَرُونَا أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ -125

اتَّذِعُونَا بِعَلَاءِ (Ba'l; Şam'da Bek adındaki şehir halkının taptığı altından yapılmış putun ismi idi. Siz Ba'le mi ibadet edersiniz? اتَّذِعُونَا بِعَلَاءِ وَتَذَرُونَا أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ Yaratanların en iyisi olan, O ahsen elhâlikiy-nı bırakıp da Ba'leme mi ibadet ediyorsunuz?

Ayrıca tefsirin verdiği mânâ; Bir adama ibadet ediyorsunuz da Hâlik-i Kâinat'ı bırakıyorsunuz.

126- **اللَّهُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ**

“Rabbiniz ve önceki babalarınızın da Rabbi bulunan, Âllâh'ı bırakıp da Ba'le mi taparsınız?” demişti.

İlyâs Aleyhisselam Beni İsrail peygamberlerinden olup, Hızır Aleyhisselam'ın arkadaşı olduğu rivâyet edilir. Her yıl Arâfe günü, Arâfat'ta buluştukları bildirilmektedir.

127- **فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ**

Fakat İlyâs Aleyhisselam'ı tekzip ettiler. **فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ** Onlar, o tekzibin cezası olarak cehennemde hazır olacaklar.

128- **إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ**

Ancak Âllâh'ın halis, muhlis kulları azaptan halas olacaklar.

129- **وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ**

Sonra gelen peygamberler ve ümmetler arasında ona iyi bir hasen nâm bıraktık.

130- **سَلَامٌ عَلَىٰ آلِ يَاسِينَ**

Buradaki İlyas'ın kıraatına göre, İlyas Aleyhisselam'a selâm olsun. Ayrıca êl-i Yâsin kıraatı da vardır. Fakat murad olan êl-i Yâsin ise Yâsin, Muhammed'dir Sallâllâhû Aleyhivesellem. Êli Yâsin yâni Rasûl-û Ekrem'in ehl-i beytine selâmdır.

131- **إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ**

Biz Azimüşşân itaat edenleri, muhsinleri böyle mükâfatlandırırız.

132- إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

Gerçekten o, bizim Mü'min kullarımızdandır. İlyas Aleyhisselam bizim has kullarımızdandır.

Rivayete göre; Ba'lebek kralı altından bir puta taparmış. Bu puta "Ba'l" denirmiş. Kralın karısı bir komşusunu öldürerek zulmen bahçesini almış. Âllâh-û Teâlâ, krala gazap ederek İlyas Aleyhisp salam'ı ona peygamber göndermiş ve bahçeyi ölenin mirasçılarına iade etmesini emir buyurmuş.

İlyas Aleyhisselam, Ba'lebek ve havalisine gönderilmişti. Kendilerine, "Ba'lden vazgeçiniz ve her şeyin hâliki olan Âllâh-û Teâlâ'ya ibadet ediniz" diye nasihat etti. Dinlemediler. Âllâh-û Teâlâ, onları korkuttu. Dikkate almadılar, üstelik kendisini memleketlerinden kovdular.

Fakat Cenâb-ı Hak, yurtlarından bereketi kaldırdı. Yağmur yağmaz oldu, müthiş bir kıtlık hüküm sürmeye başladı.

Bunun üzerine, tekrar İlyas Aleyhisselam'ı buldular. Ve onun nasihatları ile hareket eder oldular. Âllâh-û Teâlâ da üzerlerinden musibeti kaldırdı.

Fakat bir müddet sonra yine yoldan çıktılar. Bu halden üzülen İlyas Aleyhisselam nihâyet me'yus olarak, Âllâh-û Teâlâ'ya niyaz etti ve izin aldı. İçlerinden ayrılıp bir tarafa gitti, uzlete çekildi.

(Melik'in sarayının yanında sâlih bir kimse vardı, güzel bir bahçesi bulunuyordu. Bu bahçe ile idare oluyordu. Melik, ona bir şey demezdi fakat Melik'in hanımı ise buğz bağlamıştı. Fırsat bulunca onu öldürmek istiyordu. Melik ise her defasında

mâni oluyordu. Melik'in âdeti ise sefere gittiğinde hanımını yerine vekil yapıyordu. Yine sefere gittiğinin bir defasında, hanımı yerine vekil kalınca hükümdarlık ona kaldı. Hanım da bunu fırsat bulunca bu sâlih kişiyi öldürdü, bahçesini de saraya ilâve ettirdi. İlyas Aleyhisselam da bu durumu görüyor. Yapacak bir şey olmadığından, melik hükümdarın gelmesini bekliyor. Melik geldiğinde, İlyas Aleyhisselam daha ziyade Melik'e inzar etti. Bu bahçeyi yine öldürülen salih kişinin varislerine iâde et. Âllâh'ın gazabının size geleceği muhakkaktır deyince, Melik'in hoşuna gitmedi, şiddet gösterdi daha ziyade sertleşti. İlyas Aleyhisselam'a gazaplandı, İlyas Aleyhisselam'ın öldürülmesini emretti. İlyas Aleyhisselam da gizlendi. İlyas Aleyhisselam'ın bu gizliliği yedi sene devam etti. Dağlarda ot ve yapraklar yemek sûretiyle idare etmiştir. Bu sürenin sonunda da şiddet devam ettiğinden, hakka istikamete davet ve tebliğ etmeye imkan olmadı. Bu sıkıntıdan dolayı, Âllâh'a rica etmeye başladı. "Yâ Rabbi, imkân olmuyor ki tebligat yapayım" deyince, Cenâb-ı Hak'ın lütf-u keremi harekette geliyor. Elbette bir peygamberdir, bir sedâ geliyor. "Ne gelirse karşısına ona bin." Ve bir at şekli zuhur ediyor ateşli. O zamanda Yunus bin Met'a da İlyas Aleyhisselam'ın yerini bildiği için yanına gidiyordu. İlyas Aleyhisselam dağda olduğu zaman, Yunus bin Meta'nın anası İlyas Aleyhisselam'ı dağda görmüş, peygamber olduğunu biliyor. İlyas Aleyhisselam'a gidip gizli olarak hizmet ederdi. Yedi sene İlyas Aleyhisselam'a hizmet ettiğinden duâsını alırdı. Bu hanımın bir oğlu vardı, vefat etmiş. İlyas Aleyhisselam bu vak'ada gittiği zaman, bir gün İlyas Aleyhisselam'ı görür ve yalvarır. Diyor ki; "Benim oğlum vefat etti, ben perişan oldum. Âllâh'tan rica et de belki Cenâb-ı Hak, hayatını iade eder." İlyas Aleyhisselam da duâ edince, vefat eden çocuk hayat bulur.

İradeyi İlâhiye, İlyas Aleyhisselam'a "karşına ne rastgelirse ona bin." Kırmızı, nar ateş gibi bir at şekli zuhur ediyor. O da hemen üzerine biniyor. Ata binince arkasından Yunus bin Metâ, "ben senden sonra ne yapayım" diyor. O zaman kendi başındaki sarığı ona veriyor. Diyorlar ki bu hilâfetine işarettir. Ondan sonra İlyas Aleyhisselam gidiyor. Âllâh'ın kuvvet-i kudreti her şeye gahlıptır. Nasıl ki İsâ Aleyhisselam'ın beşeriyeti, kâlb olduktan sonra ikinci kat semâya çıkmış oradadır.

Aynen İlyas Aleyhisselam'ın da durumu, İsâ Aleyhisselam'a benzer şekliyle yemesi içmesi zâil oldu. Bu şekilde dünyada yaşayacak duruma geldi. Cenâb-ı Âllâh, yerleri onun emrine verdi.

O günden sonra İlyas Aleyhisselam, yerlerde insanların yardımına yetişiyor. Mü'minlere yardım ediyor, eğer hayat-ı vücüdü bâki ise. Eğer ölmüş ise o hassa ruhuna verilmiş.

Abdullah bin Mes'ud Radyâllâhû Anh diyor; Bir gün ben geziyordum, gördüm ki acâip bir insan. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem ile ekseriya Abdullah bin Mes'ud Radyâllâhû Anh geziyordu. Kısa boylu bir sahabe idi, sâbikûne evvelindendir, Âsz hab-ı Kiram'ın ileri gelenlerinden. Bir gün dağın eteğinde gördüm bir insan, o kadar uzun boylu, yirmi arşın boyunda. Hayretle bakınca, o beni çağırды dedi. "Sen ahir zamanın peygamberinin âshabı mısın?" "Evet" dedim. Bunun üzerine, "O'na selâm söyle, İlyas kardaşın seni bekliyor." Ben de gittim aynen Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e durumu arz ettim. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem beni de aldı yanına, beraber İlyas Aleyhisselam'ın yanına gittik. Ben geride kaldım, teeddûben yanına yanaşmadım. Onlar bir süre oturdular. Ondan sonra gördüm ki bir sofraya zuhur etti. Sofranın içinde kereviz, balık ve nâr vardı. Onları

yediler, bana da verdiler ben de yedim. Ondan sonra vedâlaşip ayrıldılar.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in zamanında hangi bir peygamber zuhur ederse, O'nun ümmeti olur.

Son zamanda da İsâ Aleyhisselam'ın ikinci kat gökten yere ine diği zaman, imamet için kendisi geçmeyip İmâm-ı Mehdi'yi mihra-ba geçirecek. İsâ Aleyhisselam azl olmaz yine peygamberdir fakat ona tâbi olmaya memurdur.

Hızır Aleyhisselam ile İlyas Aleyhisselam senede bir defa Arat fat'ta görüşüyor, musafaha ediyorlar. Onların arasında cereyan eden kelimeler bizim için çok faydalıdır.

Bismillah Mêşê-Âllâh lâkuvvete illê billâh

Mêşê-Âllâh el-hayru küllühû biyedillâh

Mêşê-Âllâh küllü ni'metin minellâh

Mêşê-Âllâh lâ yesrifüssû-e illêllâh

Bu dört zikri okuyor, tezekkür ediyorlar. Müzakereleri de bu zirkiden olur. Bizim için sabah akşam okuyanlara çok faydası vardır diyorlar, (üçer defa okunması tavsiye ediliyor.)

133- وَإِنَّ لُوْطًا لَّمِنَ الْمُرْسَلِينَ

Lût Aleyhisselam da gönderilmiş peygamberlerdendir. (Lût Aleyhisselam, İbrahim Aleyhisselam'ın kardeşinin oğludur. Beraber Şam'a hicret etmişlerdi. İbrahim Aleyhisselam, Şam civarında kaldı. Lût Aleyhisselam, Ürdün civarına yerleşti.)

134- إِذْ نَحْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ

Ey Habibim, ümmetine bildir ki "Biz, onu ve âilesini kurtarmıştık.

135- **إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ**

Yalnız ihtiyar bir kadın (olan karısı, helâk için) kalanlar arasındaydı.

136- **ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ**

Ondan sonra imân etmeyen diğerlerini helâk etmiştik.

137- **وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ**

138- **وَبِاللَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ**

Siz sabah, akşam onların yurtlarına uğruyorsunuz. Hâlâ akıl lanmayacak mısınız? (Bu tekzip eden yalancıların, inkâr edenlerin akıbetini niye hatırlamıyorsunuz? Bunların helâkı, inkâr ettiklerinden idi. Siz de benzeri tekzibi yaptığınız takdirde, ebedi helâka mahkûm olacaksınız. Ancak Rahmeten lilâlemin geldiği için, helâkınız tehir ediliyor.)

139- **وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ**

Şüphesiz Yûnus Aleyhisselam da gönderilen peygamberlerdendir.

140- **إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلِّ الْمَشْحُونِ**

Ey Habibim, ümmetine onun ahvâlini bildir ki ibret alsınlar. **إِذْ** O zamanlar ki **أَبَقَ** yani **herabe** kaçtı nüzul-ü azaptan, **إِلَى الْفُلِّ** **إِلَى الْفُلِّ** insanlarla dolu olan gemiye. (Hâlik-i Kâinat, ona bildirmişti azap gelecek. O da tebligatla meşkûl, azabın gelmediğini

görünce, Fermân-ı İlâhi gelmeden kavminin içinden çıkıp gemiye bindi.)

Yunus Aleyhisselam kavmini azabla inzar etmiş fakat azâb tehir edilince, Âllâh'tan emir almadan aralarından çıkıp bir deniz kenarına inmiş, dolu bir gemiye binmiş. Gemi yürümemiş. Bunun üzerine gemiciler, "Aramızda sahibinden kaçmış bir köle var" demişler ve kur'a neticesi onu denize atmışlar.

141- فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ

Kur'a attılar, فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ mağluplardan oldu. Kur'a, ona tesadüf etti. Gemide olanlarla karşılıklı kur'a çektiler ve yenilenlerden oldu. Onu denize, Dicle'ye attılar.

142- فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ

فَالْتَقَمَهُ Lokma yaptı, ağzına aldı. الْحُوتُ Balık, (Yunus balığı o cinstendir.) Yunus Aleyhisselam hatasını anladı. وَهُوَ مُلِيمٌ Kendine levmederdi, "Ben ne ettim izinsiz geldim" diyerek, âh-û figan etmeye başlayarak balığın karnına girdi. O zamanda balığa, Ferman-ı İlâhi zuhur etti. "Ben, Yunus'u sana lokma yapmadım. Ancak senin karnını ona hapisane yaptım. Onu üzme, ağzını dâimâ yukarı tut nefes alsın, onu sıkma." Bununla beraber, Yunus Aleyhisselam balığın karnında, yeni doğan çocuk gibi pelte hâline geldi.

143- فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ

فَلَوْلَا Eğer olmasaydı أَنَّهُ Yûnus Aleyhisselam, مِنَ الْمُسَبِّحِينَ Âllâh'ı tesbih edenlerden olmasaydı.

لَلَّيْتُ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمٍ يُبْعَثُونَ-144

لَلَّيْتُ Kalacaktı فِي بَطْنِهِ baliğın karnında, إِلَى يَوْمٍ يُبْعَثُونَ, tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalacaktı.

Kıyamete kadar niçin kalmadı? Zikrullah ile meşkûl olduğu için. Bu durum terğib-i teşviktir zikrullah için. Yunus Aleyhisselam, baliğın karnında zikrullah'a başladı. Zikrullah, o derece çıkıyordu ki melekler diyordu. "Yâ Rabbi, garip bir mevkide hazin bir sedâ işitiyoruz, kimdendir" diye soru ettiklerinde. Hâlik-i Kâinat da meleklerle, "bu benim Yunus kulumdur, onu hapsetmişim." Melekler de şefaet ederler. "Yâ Rabbi, cezası kâfi gelmedi mi?" Ondan sonra Cenâb-ı Hak affetti. Fakat ne için affetti? Zikrullah ile meşkûl olduğu için.

Yunus Aleyhisselam'ın baliğın karnında iken tesbihi, "**Lâ ilâhe illâ ente sübhâneke inni küntü minezzalimin**" idi.

Her kim sıkıntı ve üzüntü zamanında inanarak bu tesbihata devam ederse, Cenâb-ı Hak o kuluna selâmet ihsan eder diyorlar.

Mevlânâ Celâleddin-i Rumi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuruyor; Bizim de Yunusumuz, baliğımız ve denizimiz var. Bizim Yunusumuz ruhumuz, vücudumuz balık, bu dünyada deniz. Bu ruh, vücud olan baliğın karnında, bu dünya denizinin içinde bağlı hapistir.

Yunus Aleyhisselam neyle halas oldu? Zikrullah ile. Bize de Halik-i Kâinat emrediyor. Sizin de Yunusunuz, baliğın karnında hapistir. Zikrullah ile kurtuluş olur. Eğer zikrullah'a devam etmezseniz, ruhunuz inkişaf etmez. Ne zamanki zikrullah'a devam ettiniz, inkişaf bulur halas olur.

Yunus Aleyhisselam'ın tesbihi olan âyet, "**Lâ ilâhe illâ ente**

sübhâneke inni küntü minezzalimin” bu kadar. Tefsirin bildir-diğine göre bunun ilâvesi olarak, âyet değil duâ olarak **Ve ente erhamûrrahimin verhamni** söyleyiniz daha iyi olduğu bildiriliyor.

Mevlânâ Celâleddin-i Rumi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyu-ruyor; bu dünya derya denize benzer, insanın vücûdu Mahî baü liğa benzer, ruh ise; mahçup olan Yunus da ruh'tur. Eğer senin Yunus'un olan Ruh'un tesbih ederse Cenâb-ı Hak'kı, balık olan bedenden halas olur, şeytandan da halas olur. Doğru yolu bulup meydana çıkar.

Bir memlekette emr-i bil-ma'ruf neh'y-i anil-münker câri olmazsa, duâlar müstecap olmuyor. Bu durum hâdis-i şerifte vârid olmuştur. Bu ümmet hayrulümemdir, ümmet-i merhumedir. Hiçbir zaman boş kalmaz. Dinin, yüz senenin müceddidi olur. Elf-i sâ-ninin müceddidi, İmâm-ı Rabbâni Kaddesâllâhû Sırrahülaziz'dir. Bunlar yok değil fakat bizim basiretimiz görmeye yeterli değil. Onlar da bize kendilerini göstermeye lâyık görmüyorlar.

145- فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ

Yunus Aleyhisselam bu tesbihatından sonra, meleklerin istiğfârı neticesi, Hâlik-i Kâinat merhamet etti. فَنَبَذْنَاهُ ferâhnehü. Dışarı çıkardık balığın karnından, بِالْعَرَاءِ yeşillik ağaç olmayan deniz kenarına. (Yunus balığı, yeşillik olmayan deniz kenarına Yunus Aleyhisselam'ı bırakıyor. Yunus Aleyhisselam balığın karnında dışarıya çıktığında, bir çocuğun yeni dünyaya geldiği gibi, hasta perişan bir halde. وَهُوَ سَقِيمٌ Hasta, rahatsız idi ve Âllâh Celle; Celâlûhû emretti.

146- وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ

وَأَنْبَتْنَا Biz yeşillendirdik, hâlk ettik عَلَيْهِ Yunus Aleyhisselam'ın üstünde شَجَرَةً (gölgelik olarak) geniş yapraklı kabak nev'inden مِنْ يَقْطِينٍ bir nebat bitirdik. (Cenâb-ı Âllâh, kabağı halk ettiğinin hikmeti; a) Kabağın yaprağı geniştir. b) Yapracağının altı serindir. c) Yapraklarının altında ince ince iğne gibi dikenler olduğundan sinek konamıyor. Sonra bir ceylân gelip Yunus Aleyhisselam'a her gün süt veriyordu. Belirli bir zaman geçtikten sonra Yunus Aleyhisselam, kendinde kuvvet buldu. İlhâm-ı İlâhi ile Yunus Aleyhisselam, kavminin bulunduğu yere gidiyor. Çünkü kavmi, âh-û figan ile imân etmişlerdi.)

وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ-147

Yunus Aleyhisselam'ı yüz bin veya daha çok kişiye peygamber olarak gönderdik.

İkinci def'a olarak Biz Azimüşşân, Yunus Aleyhisselam'ı ikinci def'a gönderdik. Gittiğinde baktı ki hepsi de imân etmişler. Hiçbir azap geldikten sonra geri dönmemiştir. Ancak Yunus Aleyhisselam'ın kavmine gelmekte olan azap geri dönmüştür.

فَأَمَّنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ-148

فَأَمَّنُوا İmân ettiler Neynevâ halkı. فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ Biz Azimüşşân, onları metâlandırdık, kendilerini bir zamana kadar geçindirdik. İmândan sonra azap ciheti kalmadı. Yunus Aleyhisselam'ın ilminden mütemetti oldular.

Mekke halkı müşrikler, bunlar ne hıristiyan ne de yahûdi idiler. Kitapla alâkaları yoktu. Kitapla alakaları olmadığından kendi kendilerine diyorlardı. "Melekler, Âllâh'ın kızları olabilir." Kendilerinde

kız olduğunda müteessir olur ağlarlar, erkek çocukları olduğunda memnun olurlardı. Memnun olduğu erkek çocukları kendilerine intihab ediyor, kız çocukları olduğunda Âllâh'ın olsun diyorlardı. Bu durum hem iftira hem de hamakat. Beyan ediyor Cenâb-ı Hak, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e diyor ki;

فَاسْتَفْتِهِمُ الرَّبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَ-149

الرَّبِّكَ فاستفتيهم Müşriklere tevbih suretiyle. "Söyleyin bakalım الْبَنَاتُ الْبَنُونَ kızlar Rabbinin olur da erkekler sizin mi olur? Siz mi taksim ediyorsunuz? Sevmediğinizi Âllâh'a bırakır da sevyediğinizi kendinize alıkoyuyorsunuz.

أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ-150

Yoksa melekleri, kız yarattığımıza şahit mi oldular? Melekleri halk ettiğimizde onlar orada mıydılar? Nedir, bu iftiralar!

أَلَا إِنَّهُمْ مِنْ أَفْكَهِمْ لَيَقُولُونَ-151

أَلَا آğah olunuz, إِنَّهُمْ مِنْ أَفْكَهِمْ لَيَقُولُونَ onların iftira ve tekzibleridir. Âllâh münezzehtir şerik ve nazirden, evlâttan beridir." Çünkü evlat getirmek âile sahibi olmak bir ihtiyaca mebnî olur.

Muhtaç olan Âllâh olmaz.

وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ-152

Âllâh doğurdu diyorlar. Onlar şüphesiz yalancıdırlar.

أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ-153

Yoksa Âllâh-û Teâlâ, kızları erkeklere tercih mi etmiş!

154- مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ

Ne oldu size ey ahmaklar, nasıl böyle hüküm yapıyorsunuz?

155- أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

Hiç düşünmüyor musunuz? Ki Âllâh-û Teâlâ bundan münezzehtir.

156- أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُّبِينٌ

Yoksa (meleklerin, Âllâh'ın kızları olduğuna dâir) elinizde açık bir hüccet mi var? Sizin deliliniz var mı böyle söylüyorsunuz?

157- فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ

Şâyet (da'vanızda) sadıklardansanız, haydi kitabınızı getirin.

158- وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًا وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ

وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًا Bir de Âllâh-û Teâlâ ile cinler arasında, bir hısımlık nesep iddia ediyorlar. وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ (Mekke müşrikleri; "Âllâh, cinle evlenip ondan melekler doğdu" demişler. Bir rivâyete göre; "Âllâh-û Teâlâ, şeytanla kardeşir" iddiasında bulunmuşlardır.

Hâlbuki Celâlim hakkı için! Cinler, onların (bu iddiaları yüzünden) azâba ihzar olunacaklarını bilirler.

159- سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ

سُبْحَانَ اللَّهِ Münezzehtir Âllâh! Noksanlardan, müşriklerin iftiralarından, عَمَّا يُصِفُونَ onların isnâd ettiği evlâtтан, aileden, hepsinden münezzehtir.

160- إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ

Ancak hâlis olan Mü'minler, (onların cehennemle bir alâkası yoktur.) Muhtlis kulları müstesnâdır.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rumi Kaddesâllâhû Sırrahülaziz buyuyor; Âllâh-û Teâlâ peygamberleri, ehl-i küfür, ehl-i din birbirinden ayrı olsun. Küfür müşkilât olmazsa, Müslümanların hâli cennet gibi olursa imtihan nerede kalır? Biraz müşkilât olacak ki ehl-i beyan olsun. Âllâh CelleCelâlûhû, enbiyaları kitap, evrat ile 104 kitap ile gönderdi ki herkes yerini intihab etsin. İçinde temizlik olmayan, Âllâh-û Rasûlullah'ın tarafına husumeti olana yüz bin kelâm söylesen, o kâlp sahibi kördür. Ne kadar söylesen bir taraftan gelir, diğer taraftan gider. Şeytânî olan sözler, bu nev'i insanlarda çok şayan-ı kabul görülüyor. Eğri olan ayakkabı, eğri ayağı olan kimseye uygun gelir. Bu gerçek olan hak sözleri de doğru istikamet sahibi olanlara fayda verir. Düşmanlığı inadından olan kimse, o eğri olduğu için ona ne Kur'an ne de hadis tesir eder.

161- فَاتَّكُم مِّمَّا تَعْبُدُونَ

Sizler ve sizin ibadet ettiğiniz putlar.

162- مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ

163- إِلَّا مَنْ هُوَ صَالٍ الْجَجِيمِ

Siz, Âllâh-û Teâlâ'ya imân eden kimseleri iğvâ ve fitnenizle ifsad edemez aldatamazsınız. Meğerki (İlm-i İlâhide) cehenneme girecek bir kimseyi saptırabilirsenez.

164- وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ

Melâikeyi kiramın lisanındandır. Hepimizin bilinen bir makamı vardır. (Abdullah bin Abbas diyor. Yedi kat göklerde bir karış yer yok ki melekler bulunmasın. Hepsinin de ibadetleri hamd-ü senâ tesbihi, tehlil, zikrullah ile meşkûldürler. (Müfessirin-i İzâm'ın bah zıları demişlerdir ki; Bu üç âyet, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhir vesellem'e Sidretil Müntehâ'da iken nâzil olmuştur.)

وَأَنَا لَنَحْنُ الصَّافُونَ-165

Şüphesiz biz, orada saf saf Cenâb-ı Hak'kın ibadetinde meşkûlüz.

وَأَنَا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ-166

Âllâh-ûTeâlâ'yılâyıkolmayanşeylerdentenzihedilenlerlemeşkûlüz.

Mevzû yine müşriklerin ahvâlidir. Mekke müşrikleri, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'i inkâr ederlerdi. Onlar diyorlardı. "Eğer hıristiyanlar gibi, yahûdilere geldiği gibi bize de bir kitap gelse ve de bir peygamberimiz olsa, biz de onlar gibi imân ve itaat ederdik" diyorlar. Onların bu arzularına cevaben, Cenâb-ı Hak buyuruyor.

وَإِنْ كَانُوا لَيَقُولُنَّ-167

Ve innehûm kânû muhaffeftir müsekkalden. لَيَقُولُنَّ Onlar böyle diyorlar.

لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأَوَّلِينَ-168

لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا Eğer biz de bir kitap, zikir olsaydı, مِنَ الْأَوَّلِينَ yanımızda evvelkilere nâzil olan kitaplardan bir kitap bulunsaydı.

لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ -169

Biz de herhalde Âllâh-û Teâlâ'nın muhlis kullarından olurduk, demişlerdi.

فَكَفَرُوا بِهِ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ -170

Rasûl-û Ekrem'i ve Kur'an-ı Azimüşşân'ı tekzip ettiler. فَكَفَرُوا بِهِ Tehdiddir Âllâh'tan, (inkâr küfürlerinin âkıbetini) yakında göreceklerdir.

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ -171

Bu da Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e teselli içindir. Ey Hâbibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların inkârından müteessir olma. Benim va'dim var. Sevdiğim kullarımı dünya ve ahirette azaptan halas edeceğim. Eğer dünyada ufak mağlubiyet görürse, ahirette derecesini yükselteceğim.

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا benim sözüm yardım ile. وَلَقَدْ سَبَقَتْ Mürsel olan peygamberlere benim sözüm sebkate etmiştir ki onlara galebeyi ihsan edeceğim.

إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ -172

O peygamber لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ mutlaka mensur ve muzafferdirler.

وَإِنَّ جُنَدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ -173

Cünd; toplu bir cemaate derler, askere itlâk ediliyor ki Mü'minlerdir burada Peygamberlere tâbi olan hâlis Mü'minler, لَهُمُ الْغَالِبُونَ

muhakkak gâlip geleceklerdir. Biz Azimüşşân bunu va'dettim, va'dim yerine gelecektir.

174- فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ۗ

İ'raz et, ey Habibim عَنْهُمْ onlardan. حَتَّىٰ حِينٍ Sana emrolunacak bir zamana kadar onlardan yüz çevir. (Âyet-i kerime, Mekke'de nâzil olduğundan harbe emir olunmamıştır. Medine'yi Tahireye hicretten ikinci senede, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhi-vesellem muharebe ile emrolunmuştur.)

175- وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ

وَأَبْصِرْهُمْ Onlara göster azap geldiği zaman, فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ yakında onlar da göreceklerdir. (Netekim Bedir vak'asında gördüler. Her zamanda Va'd-ı İlâhi haktır. Avrupa'ya yapışarak, Avrupa'dan gelen muzafrafatı olduğu gibi kabul ediyor. Ancak budur hakikat, bundan başka yoktur diyor. Böyle inanç sahiplerinin cezası da böyle oluyor. Otuz milyon Mısırlı, iki milyon yahudiye esir oluyor.)

176- أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ

(Âyet nâzil olduğu zaman, "bu azâbı görelim bakalım nasıl dır?" Böyle dedikleri için Âllâh-û Teâlâ emrediyor.) Azabı inkâr ettikten sonra, onlar azâbımızı acele istiyorlar.

177- فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ

فَسَاءَ صَبَاحُ Ne zamanki o azap önlerine geldi,

الْمُنذِرِينَ azap yurtlarına indiği zaman o inzar olunanların sabahı ne kötü olur.

178- وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ

Ey Habibim, Emr-i İlâhim gelinceye kadar. Yâni Medine'ye gelip harbe memur oluncaya kadar sabr-ı tahammül et, onlardan yüz çevir.

179- وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ

İnecek azâbı gözetle, onlar da göreceklerdir.

180- سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ

Münezzehtir Âllâh bütün noksanlardan. رَبِّكَ Ey Habibim, senin Rabbin (ta'zim için) الْعِزَّةِ izzet-i azamet, galebet sahibidir. İkinci olarak Rab; sâhib mânâsınadır. عَمَّا يَصِفُونَ Onların bütün isnadlarından münezzehtir.

181- وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ

Âllâh-û Teâlâ'nın selâmı, bütün Peygamberân-i İzâm'a olsun. Emr-i İlâhi üzerine tebligatta bulunmuşlar.

182- وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Hamd-ü senâ Âllâh'a mahsustur. O Âllâh ki bütün kâinatı terübiye edicidir. Düşmanlarını helâk, dostlarını halas edicidir. Bir hâdis-i şerifte; "Kim ahirette kilelerle ölçüler dolusu sevâb isterse, her meclisin sonunda sözü bu üç âyet-i kerime olsun" buyurulmuştur.